

RECENZE

Dufek Pavel – Smekal Hubert (eds). *Lidská práva v mezinárodní politice*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 447 s.

Kniha „*Lidská práva v mezinárodní politice*“ je v poměrech českých společenských věd ojedinelým projektem, snahou o mezioborový pohled na problematiku lidských práv. Kniha je rozdělena na tři části, dvě z nich mají ambici postihnout spektrum, ve kterém v současnosti o lidských právech uvažujeme a badáme, tedy jak teoretické aspekty (prameny, pojmosloví, současné trendy), tak i mezinárodní kontext práva lidských práv (lidskoprávní aktéři, systém ochrany, mezinárodní konflikty a tranzitivní spravedlnost). Kniha se potom ve své třetí části zabývá českým kontextem ochrany lidských práv.

Po skončení studené války získala lidská práva na významu jak v mezinárodním právu, tak i v (mezinárodní) právní a politické teorii. Lidská práva se stala samozřejmou součástí jazyka, kterým poměřujeme jednání státu na mezinárodní scéně. Od vyhlášení Všeobecné deklarace lidských práv v roce 1948 se lidská práva stala široce přijímanou globální normou, zakódovanou v dokumentech Organizace spojených národů, regionálních dohodách a mnoha národních ústavách. Lidská práva se také stávají stále častěji součástí tzv. mocenských koridorů. V jejich jménu se vedou války, vojenské aliance přehodnocují svůj hlavní předmět činnosti a cíle, s odkazem na lidská práva byly realizovány rozsáhlé proměny národních právních systémů. Současný diskurs o lidských právech v mezinárodní politice je velmi složitý, a to také proto, že samotný koncept, obsah a způsob, jakým se lidská práva ve světě uplatňují, rozhodně není jednotný. Současná filosofie a společenské vědy obecně označují „lidská práva“ jako jeden ze základních kamenů stavby lidské společnosti, jako podmínku fungování její mimořádně složité sociální reality, nebo také jako způsob nahlížení světa, jakýsi étos. Otázka vztahu lidských práv a mezinárodní politiky tedy vybízí k akademické analýze jednoho z nejnáročnějších teoretických a praktických problémů současnosti.

Lidská práva jsou jistě jedním z nejpozoruhodnějších morálních konceptů. Zároveň jsou také jedním z nejvíce nejasných pojmů našeho morálního repertoáru. Diskurs lidských práv si v průběhu desetiletí prošel řadou svárlivých debat o jejich podstatě a rozsahu: tvrzení o univerzalitě se střetla např. s kritikou, která argumentovala tím, že lidská práva jsou především západního původu a neumějí dobře pracovat s kulturními rozdíly. Dalším velkým tématem je možná potřeba nezbytných kompromisů mezi geopolitickými ambicemi a ideou všezahrnujících a nedělitelných práv, stejně jako mezi základními právy (zejména první generace práv) a právy, která jsou často popisována spíše jako aspirace (práva třetí generace). Jsou lidská práva morální nebo pozitivní práva, musí být dodržována každou lidskou společností, nebo jsou určena pouze liberálním a západním společnostem; mohou lidská práva porušovat pouze vlády nebo také nestátní subjekty, jsou lidská práva pouze negativní či také pozitivní? Tyto otázky patří k nejvýraznějším koordinátám debat o lidských právech, které se bohužel často vedou v reduktivním polarizačním jazyce, který se opírá o stereotypní slovník, který nás vede po zjednodušujících liniích typu „pragmatismus vs. principy“ a „politika vs. morálka“, obzvláště pokud hovoříme o vztahu lidských práv a mezinárodní politiky. Jednotlivé kapitoly knihy však mezi těmito nástrahami úspěšně navigují.

Autoři knihy „*Lidská práva v mezinárodní politice*“ vycházejí z premisy, že lidská práva nejsou jasně daný a určený sociální fakt nebo subjekt, který pouze čeká na to, až jej někdo dopodrobna popíše či jej systematicky zanalyzuje. Přítomnost a relevance lidských práv

v mezinárodní politice představuje výchozí bod, ze kterého autoři svazku vycházejí při analýze substantivních otázek, se kterými se při uplatňování lidských práv v mezinárodní politice setkáváme. Kniha je tedy především jakýmsi prostorem pro prolínání různých disciplín, které zkoumají, jak se diskursy lidských práv a mezinárodní politiky vzájemně ovlivňují a obohacují, díky čemuž může čtenář získat lepší porozumění jak potenciálu, tak i omezení, se kterými se lidská práva potýkají. Složení autorského kolektivu je jedním z klíčových faktorů, který přispívá k úspěšnému zpracování tématu knihy. Reflektuje totiž komplexnost tématu, zejména je třeba vyzvednout spojení akademického světa se světem praktického užívání práva lidských práv. Toto spojení však není pouze povrchní, tedy nespočívá jenom ve složení týmu autorů, jednotlivé kapitoly se naopak pokoušejí o propojení obou světů, což se jim ve valné většině daří.

V posledních letech se idea lidských práv stala ústředním tématem mezinárodní politiky, což autoři také reflektují v tom, že je zkoumají v jejich globálním politickém kontextu. Uchopení knihy tyto proměny v mezinárodní politice na přelomu století úspěšně zrcadlí. Poskytuje pokročilý přehled historie teorie a praxe lidských práv s důrazem na proměny povahy světové politiky ve 20. a 21. století právě v důsledku působení lidských práv. Kniha kombinuje studium hlavních teorií a konceptů vztahujících se k lidským právům a globální etice s podrobnou analýzou celé řady témat jako jsou např. občanství, migrace, bezpečnost a válka. Autoři zrcadlí proměnu rozpravy o lidských právech, která se stala výrazně více pluralitní, a to natolik, že se tyto debaty odehrávají nikoliv již v přesně vymezených diskursivních pozicích, ale ve většině případů se pohybují za hranicemi jasně vyznačených filozofických, právních či politických teoretických interpretačních rámců. Na rozdíl od řady současných publikací, které mají tendenci být monodisciplinární, tvoří interdisciplinární přístup základ jejího úspěchu. Kniha sleduje moderní trendy, dokázala se vyhnout známému nešvaru podobných publikací, ve kterých jednotlivé kapitoly vycházejí často spíše z doktrinárních pozic, které především reprezentují určitý společenskovědní obor, tedy např. filosofii, politologii nebo právo.

Kniha s názvem „*Lidská práva v mezinárodní politice*“ by možná mohla poněkud více problematizovat myšlenku lidských práv jako ideálu, který stojí mimo čas a prostor a který je jaksi automaticky a z definice třeba přijmout, zejména proto, že existují velmi dobré argumenty proti obecně přijímané koncepci lidských práv. V knize, která si klade za cíl, jak se dočteme v úvodu, být jakousi (místní) verzí ve světě tolik populárních „*handbooks*“, lze očekávat důslednější prezentaci a zejména práci s kritickými myšlenkovými proudy, které zpochybňují samotnou myšlenku lidských práv jako jakési „absolutní hodnoty“, a ne se pouze spokojit s konstatováním existence takových kritických modelů. A to nejen proto, že klasické marxistické a utilitaristické kritiky lidských práv (např. *Burkeho*, *Marxova* a *Benthamova* kritika francouzské revoluce) představují elementární součást historie lidských práv. Například *Peter Singer* vychází z předpokladu, že není vůbec třeba uplatňovat jazyk (lidských) práv, abychom dosáhli cílů, které s nimi tradičně spojujeme. Jiní, jako *Roger Scruton* vidí otázku lidských práv velmi podobně jako *Burke*, tedy jako jakousi utopickou konstrukci, prostřednictvím které nedemokratické a nevolené elity uvrhují společnost do chaosu prostřednictvím, jak by řekl *Burke*, „anarchických klamů“. Obdobně existuje velmi silná kritika aktivit nevládních organizací, stejně jako „globální občanské společnosti“, kterou nalezneme např. v knihách *Kennetha Andersona* a *Davida Rieffa*. Právě absence takové dialektické souhry, která poněkud schází v této jinak velmi zdařilé publikaci, místy poněkud oslabuje její celkový efekt, kniha však rozhodně není hagiografií lidských práv a jejich nekritickou obhajobu. Texty o lidských právech by však měly vždy probíhat v dialogu s jejich kritiky, neboť právo lidských práv by rozhodně nemělo být uzavřeným systémem ideologických ortodoxií.

Tato kniha, i přes svůj expanzivní a ekumenický rozsah, sice nedokázala pokrýt celou škálu témat, která se s problematikou lidských práv pojí, představuje však zdařilý pokus – v žádném případě definitivní ani úplný – jak rozšířit teoretický, koncepční, epistemologický a věcný rozsah studia lidských práv v České republice.

Petr Agha*

Vetešník, Pavel et al. Obecní policie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 330 s.

Předložený titul zpracovaný autorským kolektivem pod vedením Pavla Vetešníka, jehož členy tvoří nejen pedagogové působící na Policejní akademii ČR, ale i odborníci z praxe, zaměstnanci ministerstva vnitra zaměřující se na oblast obecní policie nevyjímaje, představuje první publikaci svého druhu. Podrobuje zkoumání obecní policie nikoliv pouze na základě zákona o obecní policii a bezprostředně navazujících právních předpisů, ale podává i poměrně obsažný výklad o historii obecní policie, nastiňuje možnosti, jakými způsoby s obecní policií jednat a nabízí představu, co lze od obecní policie v mezích kompetencí svěřených tomuto pořádkovému orgánu obce očekávat.

Kniha je rozdělena do třinácti kapitol, přičemž všechny jsou dále vnitřně členěny na subkapitoly. První kapitola je věnována historii obecní policie, na ni navazuje pojednání o zřizování, postavení a činnosti obecní policie, dále se autoři věnují řízení a organizaci obecní policie, další kapitola je věnována právnímu postavení zaměstnanců zařazených do obecní policie, následuje výklad o působnosti obecní policie, poté se pozornost autorů obrací na oprávnění a povinnosti podle zákona o obecní policii. V další kapitole je čtenáři přiblížena materie oprávnění a povinností podle jiných právních předpisů. V osmé kapitole je věnována pozornost obecní policii a odpovědnosti za škodu. Autoři neopomínají zpracovat problematiku ochrany před zásahy strážníka nebo obecní policie, stejně tak jako nezapomínají osvětlit působnost ministerstva vnitra v oblasti obecní policie.

Jedenácté pojednání čtenáři přiblíží správní delikty podle zákona o obecní policii, v předposlední kapitole se autor zaměřuje na téma obecní policie, krizového řízení a integrovaného záchranného systému. Celá publikace je poté uzavřena poslední – třináctou – kapitolou, ve které autor představuje obecní policii v nejnovějších číslech.

V úvodní kapitole autor popisuje historii obecní policie. Avšak dříve než tak učiní, vymezuje pojem policie jako takové. Pod tímto pojmem si lze představit policejní subjekt či bezpečnostní sbor (bezpečnostní aparát), nebo vrchnostenskou činnost, respektive dílčí část činnosti veřejné správy. Autor konstatuje, že pod pojem policie byla podřazena činnost obecních orgánů. Dále autor uvádí, že policií jsou označovány jak subjekty vykonávající tuto činnost, tak i okruhy vykonávané činnosti.

Za vítané historické osvěžení považují zmínění dobového právního předpisu z 2. poloviny 19. století – tehdejší základní právní předpisem činnosti obecních orgánů byl říšský zákon č. 18/1862, jímž se vyměřují základní pravidla, dle nichž se mají uspořádati záležitosti obecní, kde v čl. 5 byl stanoven rozsah samostatné působnosti obce spočívající zejména „... přihlížeti k bezpečnosti osoby a jmění; péči míti o zachování obecních silnic, cest, míst

* Mgr. Petr Agha, PhD, LL.M., Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i., a Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze.
E-mail: petr.agha@ilaw.cas.cz.